

Opcat-inspektion av Polismyndigheten, polisregion Väst, arresten Alingsås, den 15 juni 2016

Inspektionens genomförande

På uppdrag av JO Cecilia Renfors genomförde enhetschefen Gunilla Bergerén, tillsammans med föredraganden Elisabeth Sjöblom (protokollförare) den 15 juni 2016 en förannmäld inspektion av Polismyndigheten, polisregion Väst, arresten Alingsås.

Inspektionen inleddes med att JO:s medarbetare togs emot av arrestföreståndaren AA. Därefter förevisades arrestlokalerna och JO:s medarbetare samtalade med tre personer ur personalen. En översiktlig granskning gjordes av avvisiterings- och omhändertagandeblad, tillsynsblad och blankett för säkerhetsbedömning.

Inspektionen avslutades med en sammanfattande genomgång med AA.

Syftet med inspektionen

Inspektionen är en del av JO:s uppdrag att fullgöra de uppgifter som ankommer på ett nationellt besöksorgan enligt det fakultativa protokollet den 18 december 2002 till Förenta nationernas konvention mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning, Opcat-verksamheten.

Uttalande av JO Renfors med anledning av inspektionen

Protokollet innehåller avslutningsvis uttalanden av JO Cecilia Renfors.

lakttagelser och upplysningar vid inspektionen

Organisation

Arresten i polishuset i Alingsås har åtta anhållnings- och sex tillnyktringsceller och är öppen dygnet runt. Arresten byggdes om 2013 i samband med en renovering av polishuset. Under 2015 togs 228 gripna och anhållna in i arresten och 490 personer omhändertogs med stöd av lagen om omhändertagande av berusade personer m.m. (LOB). Det finns inte någon tillnyktringsenhet i Alingsås. Ungdomar som omhändertagits med stöd av lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) och personer omhändertagna med stöd

av lagen om vård av missbrukare i vissa fall (LVM) förs inte till arresten utan körs i regel direkt till LVU- eller LVM-hem.

Vid inspektionstillfället fanns två anhållna intagna i arresten.

Bemanning och kompetens

Arresten bemannas av väktare från bevakningsbolaget Avarn enligt ett avtal med Polismyndigheten, polisregion Väst (dnr A098.081/2015). Det finns alltid en arrestvakt i tjänst från kl. 17.00 på fredagar till kl. 18.00 på söndagar. Övriga tider ringer man in arrestpersonal när behov uppstår. Inställelsen för en arrestvakt är 60 minuter. Polisen är enligt avtalet arbetsmiljöansvarig för arrest-lokalerna. Polispersonal bistår i arresten vid behov.

Arrestvakterna är väktarutbildade. Enligt avtalet med Avarn ska väktare som inte tidigare genomgått arrestvaktsutbildning få åtta timmars teoretisk utbildning av Polismyndigheten. I utbildningen ingår också att gå bredvid en erfaren arrestvakt under två tjänstgöringspass på sammanlagt 16 timmar.

Arrestvakterna är obeväpnade men bär larm.

En myndighetsgemensam handbok för arrestverksamheten håller på att tas fram av Polismyndigheten. Handboken, som ännu inte är fastställd, fanns i en pärm i arrestvakternas utrymme. Tjänsteföreskriften och områdesföreskriften fanns inte tillgängliga i arresten och arrestvakten kände inte heller till dokumenten. Det fanns inte någon rutinbeskrivning för arrestpersonalens arbetsuppgifter i arresten.

Vid samtal med personalen kom det fram att det är vanligt att nya arrestvakter saknar kunskap om rutinerna i arresten Alingsås. Vidare kom det fram att bevakningsbolaget fått viss kritik av polisen, bl.a. för att avropen inte fungerat.

Celler, materiella förhållanden m.m.

Celler

Anhållnings- och tillnyktringscellerna är standardutrustade. Tre av anhållnings-cellerna har en toalett. I den kameraövervakade korridoren finns dusch- och toalettutrymmen. Fönstren i cellerna har persienner som alltid är nedvinklade. Fönstren vetter mot en innergård där det finns en uteplats för polispersonal. Cellerna upplevdes som mörka och var helt utan dagsljus.

Arrestintaget har en väntarrest med en låsbar dörr och en frontvägg av glas. Inredningen består av en väggfast bänk.

Arrestlokalen gav ett rent och välvårdat intryck.

Dubbelbeläggning

Dubbelbeläggning förekommer inte i arresten.

Utomhusvistelse

Det finns en kameraövervakad rastgård som är cirka 15 kvadratmeter stor. Taket är försett med galler och är delvis täckt med plastskydd mot nederbörd. Väggarna är av betong. Det finns en väggfast bänk. Det saknas möjlighet för intagna att se ut mot omgivningen.

Synpunkter från personal

I samtal med arrestpersonal kom det fram att de oftast hinner ta ut intagna på rastgården. Stationsbefälet menade att det vid personalbrist inte är möjligt att låta intagna vistas utomhus i en timme.

Hygienartiklar, t.ex. tandborste och kam delas för det mesta ut av arrestpersonal i samband med dusch. Det finns ingen rutin att regelmässigt informera intagna om tillgången till hygienartiklar. Gripna och anhålla tilldelas lakan och örngott.

Ankomsten till arresten*Förmansprövning och avvisitering*

Frihetsberövade förs till det kameraövervakade arrestintaget för förmansprövning och inskrivning. Förmansprövningen görs på plats av stationsbefälet. Avvisiteringen görs av den ingripande polispatrullen med biträde av arrestpersonal. Frihetsberövade kvinnor avvisiteras i en cell av kvinnlig personal.

I samband med förmansprövningen tillfrågas den intagne om bl.a. sjukdomar, behov av läkemedel och skador.

Inskrivning och säkerhetsbedömning

Enligt Polismyndighetens föreskrifter och allmänna råd om polisarrester ska en säkerhetsbedömning göras av varje person som tas in i en arrest (1 kap. 6 §, PMFS 2015:7, FAP 102-1). Bedömningen ska genomföras så snart som möjligt efter intagningen och den ska dokumenteras.

I samband med inskrivningen görs en säkerhetsbedömning av den ingripande polispatrullen eller stationsbefälet. Om polispatrullen gjort säkerhetsbedömningen kontrollerar stationsbefälet att blanketten är rätt ifylld. Stationsbefälet gör ingen notering om detta.

Det kom fram att intagna som bedöms ha ett suicidalt beteende fråntas samtliga kläder och placeras nakna i cell.

Förvarstagna enligt utlänningslagen kan placeras i en anhållningscell i avvaktan på transport till Migrationsverkets förvar.

Ungdomar mellan 15 och 18 år sätts normalt inte in i en cell utan får sitta i väntarresten.

Tillsyn

Tillsyn sker normalt genom en glasruta på celldörren. Vid tillsyn nattetid tänds belysningen i cellen. Anhållna ses normalt till varje timme dygnet runt medan gripna ses till var trettionde minut. Personer som omhändertagits för berusning ses normalt till var femtonde minut eller tätare. Det är stationsbefälet som beslutar om tillsynsfrekvens. Dokumentation av tillsynen görs på tillsynsblad som sätts upp på celldörren.

Vid samtal kom det fram att kvinnor som fråntagits sina kläder ska tillses av kvinnlig personal. Enligt områdesföreskriften som avser behandlingen av frihetsberövade ska övervakning och tillsyn av frihetsberövade kvinnor om möjligt ombesörjas av kvinnlig personal (AD-253-12809/11, gäller från 2011-06-15).

Vid den översiktliga granskningen av tillsynsblad konstaterades att det av dessa framgick när och av vem tillsynen hade utförts samt uppgifter om den intagnes status, t.ex. om den intagen varit vaken eller sovit, satt upp eller låg ner. För gripna och anhållna kunde därutöver noteras uppgifter om förhör enligt 24 kap. 8 § rättegångsbalken, måltider, rökning och promenader.

Information om rättigheter*Skriftlig och muntlig information*

Polismyndighetens informationsblad från 2015 (Information till misstänkta och frihetsberövade) delas ut i samband med att en intagen blir anhållen. Ingen skriftlig information lämnas till LOB-omhändertagna.

Information i samband med anhållande

Av 12 a § första stycket förundersökningskungörelsen framgår att den som anhålls utan dröjsmål ska få skriftlig information om sina rättigheter, bl.a. om rätten till försvarare, rätten att få del av de omständigheter som ligger till grund för beslutet om anhållande och rätten att få en anhörig underrättad om frihetsberövandet. I andra stycket i samma bestämmelse anges att informationen ska vara på ett språk som den anhållne förstår, och att han eller hon ska ha rätt att behålla den så länge frihetsberövandet består.

Det är i regel stationsbefälet eller utredaren som underrättar den intagne om anhållningsbeslutet. I de fall den anhållne har restriktioner överlämnas ett skriftligt beslut. Om den intagne inte förstår svenska används tolk för att förklara beslutet. Att informationsbladet och restriktionsbeslutet delats ut ska dokumenteras i polisens ärendehanteringssystem DurTvå.

Underrättelse till närstående

Gripna och anhållna tillfrågas inte rutinmässigt om de vill att närstående ska underrättas om frihetsberövandet. I de få fall närstående har kontaktats görs en notering på avvisiteringsbladet.

LOB-omhändertagna tillfrågas inte om närstående ska underrättas. I samband med inskrivningen tillfrågas de om polisen får berätta att de är frihetsberövade om någon ringer och frågar efter dem.

Vid den översiktliga granskningen av avviseringsblad fanns inga noteringar om underrättelse till närstående. Vid en kontroll i DurTvå av de två anhållnas ärenden fanns det ingen anteckning om att informationsbladet om rättigheter delats ut. En av dem hade dock ett informationsblad i sin cell.

Underrättelse till konsulat m.m. när utländska medborgare frihetsberövats

När en utländsk medborgare har frihetsberövats ska hemlandet konsulat underrättas om den intagne begär det (se 1 § lagen om underrättelseskyldighet m.m. när utlänningar är berövade friheten). Det var oklart vid inspektionstillfället vem som ansvarar för att underrättelse genomförs.

Hälso- och sjukvård

Lokalpolisområde Alingsås saknar avtal med jourläkare. Det är stationsbefälet som beslutar om läkare ska tillkallas eller om den intagne ska föras till en sjukvårdsinrättning. Stationsbefälet kan ringa läkare eller ambulans för bedömning av den intagnes hälsotillstånd. Personer omhändertagna med stöd av LOB förs normalt till arresten. Det förekommer även att polisen kör hem berusade personer.

Förskrivna medhavda läkemedel delas ut av arrestvakterna efter kontroll och beslut av stationsbefälet. Det förekommer att polisen hämtar läkemedel i den frihetsberövades bostad. Läkemedel kan även lämnas in till polisen av anhöriga. När läkemedel delats ut noteras detta på en särskild läkemedelslista.

Enligt Polismyndighetens områdesföreskrift ska sömnmedel, nervlugnande eller smärtstillande tabletter antingen lösas i vatten eller krossas innan utdelning sker, om inte läkare ordinerat annat. Medicin ska intas under övervakning.

Vårdcentralen i Alingsås lade ned sin verksamhet vid årsskiftet. Akutmottagningen vid Alingsås lasarett är stängd mellan kl. 21.00 och 08.00 alla dagar i veckan, vilket är ett stort problem enligt arrestföreståndaren. Frihetsberövade som mår psykiskt dåligt körs till akutpsykiatriska mottagningen i Borås.

Övrigt

Vid inspektionens inledning den 15 juni fanns det en anhållen, som uppgett att han var 14 år, som var placerad i en anhållningscell. Hans identitet var inte styrkt. Efter gripandet och i samband med inskrivningen den 13 juni placerades han i väntarresten. När han senare anhölls samma dag bedömdes han som äldre än 14 år och placerades därför i en cell. Under inspektionen hävdades anhållningsbeslutet och den intagne behandlades åter som 14 år och placerades i väntarresten i avvaktan på transport till ungdomshem.

Avslutande genomgång

JO:s medarbetare redogjorde för sina iakttagelser. Polisen anförde bl.a. följande.

Bemanning och kompetens

Kunskapsnivån för arbetet i arresten varierar hos arrestvakterna och kravet är att alla arrestvakter ska ha utbildning för arbetet i arresten. Bevakningsbolaget Avarn har tillgång till polisens föreskrifter för arresten. Polismyndigheten kontrollerar inte kunskapsnivån hos väktarna. Det är en brist att det inte finns någon rutinbeskrivning för arresten Alingsås.

Ljusinsläpp i cellerna

Persiennvreden i cellernas fönster har tagits bort av säkerhetsskäl.

Säkerhetsbedömning

Det är viktigt att stationsbefälet granskar alla säkerhetsbedömningar samt signerar på säkerhetsbedömningsblanketten att detta har gjorts.

Information om rättigheter

Enligt polisen kommer man att säkerställa att informationsbladet om rättigheter delas ut till alla gripna och anhållna.

Hälso- och sjukvård

Sedan akutmottagningen vid lasarettet i Alingsås stängdes nattetid har möjligheten till sjukvård försämrats. Tillgången till ambulans uppfyller inte kravet på tillgång till läkare. Det kan vara svårt för polisen att bedöma intagnas hälsotillstånd, t.ex. när narkotikapåverkade personer uppvisar symtom på berusning.

Protokollförare vid inspektionen var Elisabeth Sjöblom.

Justeras den 13 december 2016

Gunilla Bergerén

Uttalande

Jag har tagit del av protokollet, som föranleder följande uttalanden från min sida.

Instruktioner för och krav på arrestvakter

Polismyndigheten har ansvaret för gripna, anhållna och omhändertagna i arresten. Ansvaret innebär att myndigheten ska säkerställa att den myndighetssutövning som utövas mot frihetsberövade i alla avseenden följer de lagar och föreskrifter som gäller. Polisregion Väst har ett avtal med ett bevakningsbolag om bemanning i arresten Alingsås. Enligt avtalet ska arrestvakterna ha en väktarutbildning vilken bevakningsbolaget ansvarar för. De väktare som saknar arrestvaksutbildning ska genomgå en särskild arrestvaksutbildning som Polismyndigheten ansvarar för och som innefattar teori och praktik.

Det framgår av protokollet att polisen anser att arrestvakterna ofta har dålig kunskap om rutinerna i arresten. Vidar har det kommit fram att polisens föreskrifter för arrestverksamheten inte var uppdaterade och de fanns inte heller tillgängliga i arresten. Risker att de frihetsberövade inte får sina rättigheter tillgodosedda i arresten är därför påtagliga. Polismyndigheten måste verka för att undanröja dessa brister och se till att det införs tydliga rutiner. Jag kommer fortsätta att hålla mig underrättad om utvecklingen.

Säkerhetsbedömning

Av protokollet framgår att intagna kan bli placerade i en cell helt utan kläder, om han eller hon uppvisar ett riskbeteende.

Enligt polisens föreskrifter ska en intagen vid behov förses med kläder och skor, vilket dock i vissa fall får begränsas. Enligt de allmänna råden till föreskrifterna bör den intagne alltid ha något att skylla sig med och en intagen får inte vistas i arresten utan kläder under längre tid än vad som är nödvändigt för den intagnes egen säkerhet. (Se 3 kap. 3 § Polismyndighetens föreskrifter och allmänna råd om polisarrester, PMFS 2015:7, FAP 102-1.)

JO har tidigare framhållit att det inte är acceptabelt att låta en person vistas i arresten utan kläder under en längre tid (se bl.a. JO:s beslut den 29 juli 2013 i ärendena med dnr 6237-2012 och 6914-2012). I mitt beslut den 26 september 2016 kritiserade jag Polismyndigheten bl.a. för att en intagen som av säkerhetsskäl fråntagits sina kläder inte erbjöds en filt (dnr 2817-2015).

Jag vill påminna om att varje intagen ska bemötas med respekt och med förståelse för de särskilda svårigheter som är förenade med ett frihetsberövande. Att ha en rutin där frihetsberövade får sitta nakna i en cell är inte godtagbart. En intagen bör normalt erbjudas en filt eller något liknande, om han eller hon av säkerhetsskäl inte kan få behålla sina kläder. Jag förutsätter att Polismyndigheten ändrar sin rutin.

Ljusinsläpp i celler

I protokollet redogörs för den bristfälliga standarden i fråga om ljusinsläpp i anhållningscellerna. Enligt förordningen om utformningen av häkten och polisarrestorer ska ett förvaringsrum vara försett med fönster så att en intagen får tillräckligt med dagsljus.

Det är angeläget att Polismyndigheten vidtar åtgärder för att öka ljusinsläppet i celler där anhållna kan placeras.

Utomhusvistelse

Av protokollet framgår att intagna inte alltid ges möjlighet till en timmes utomhusvistelse. Det finns därför anledning att erinra Polismyndigheten om skyldigheten att ge intagna möjlighet att vistas utomhus minst en timme varje dag, om det inte finns synnerliga skäl mot det (se 2 kap. 7 § häkteslagen).

Information till intagna

I ett beslut i ett initiativärende om information om rättigheter och verkställighetens innebörd till intagna i polisarrest den 18 juni 2014 (JO 2014/15 s. 104, dnr 2572-2013) betonade jag bl.a. angelägenheten av att det införs rutiner som innebär att intagna får del av information om sina rättigheter och verkställighetens innebörd på ett rättssäkert sätt. I detta ligger bl.a. att personer som är frihetsberövade oavsett grunden för frihetsberövandet får tillgång till information om sina rättigheter, också i skriftlig form, på ett språk som de förstår, i så nära anslutning till frihetsberövandet som möjligt. Jag påtalade också vikten av att dokumentera vidtagna åtgärder, bl.a. från kontroll- och rättssäkerhets-synpunkt.

Av 2 § häktesförordningen följer att varje intagen ska informeras om verkställighetens innebörd i anslutning till att han eller hon tas in i arrest på ett språk som han eller hon förstår. I Polismyndighetens föreskrifter (PMFS 2015:7, FAP 102-1) anges att alla som tas in i en arrest som huvudregel ska få skriftlig information om sina rättigheter och skyldigheter samt att det ska dokumenteras att informationen har lämnats (1 kap. 4 §). Det har i protokollet kommit fram att skriftlig information om rättigheter inte alls delas ut till gripna eller till LOB-omhändertagna. Vid inspektionen har det visat sig att det inte finns någon skriftlig rutin som anger att information om rättigheter ska delas ut till dem som tas in i arresten.

Jag vill återigen påminna Polismyndigheten om att den har en skyldighet att informera alla intagna i arrest om deras rättigheter och att det av föreskrifterna numera uttryckligen framgår att informationen, som huvudregel, ska lämnas skriftligt, och att det ska dokumenteras att det har skett. Det är inte godtagbart att arresten i Alingsås inte har rutiner som säkerställer att föreskrifterna efterlevs. Jag förutsätter att detta åtgärdas.

Underrättelse till närstående

Vid inspektionen kom det fram att de intagna normalt inte tillfrågas om de vill att närstående ska underrättas om frihetsberövandet och att det inte finns någon rutin som anger att detta ska göras. Jag vill därför erinra om de skyldigheter som gäller i fråga om underrättelse till närstående (se 24 kap. 21 a § rättegångsbalken, 17 a § polislagen och 3 § häktesförordningen samt bl.a. ärendena JO 2012/13 s. 165, dnr 3682-2011, och JO 2013/14 s. 222, dnr 2293-2012). Det finns också i fråga om underrättelser till närstående anledning att erinra om dokumentationskravet i Polismyndighetens föreskrifter. Jag förutsätter att man från polisens sida vidtar åtgärder för att komma till rätta också med dessa brister.

Hälso-och sjukvård

Av 5 kap. 1 § häkteslagen följer att en intagen som behöver hälso- och sjukvård ska undersökas av läkare. Läkare ska också tillkallas om en intagen begär det och det inte är uppenbart att en sådan undersökning inte behövs. Enligt 15 § häktesförordningen ska varje förvaringslokal ha tillgång till legitimerad läkare och personal med lämplig sjukvårdsutbildning.

Jag anser mot bakgrund av vad som finns antecknat i protokollet om tillgång till läkare att Polismyndigheten behöver se över hur tillgången till hälso- och sjukvård tillgodoses för de intagna i arresten i Alingsås. Jag kan konstatera att frihetsberövades tillgång till hälso- och sjukvård i arrest tillgodoses på olika sätt inom Polismyndigheten. Jag kommer därför att fortsatt följa frågan.

I övrigt föranleder protokollet inte några uttalanden från min sida.

2016-12-13

Cecilia Renfors